сторона захисту, в результаті обрання відповідної стратегії або безініціативно не проявлятиме активної позиції з відновлення порушеного права, досягнута слідча ситуація відповідає критеріям глухого кута.

Така слідча ситуація є прикладом як раз таки «нерозумності» строку досудового розслідування. В даному випадку, з моменту закінчення строку досудового розслідування та дії заходів забезпечення провадження поза межами розслідування є нічим іншим, як необґрунтованим державним примусом; безпосередньо строк досудового розслідування за таких наслідків – є «нерозумним». Нажаль, сучасний кримінальний процес, як узгоджена система, не має будь-яких запобіжників або автоматичних правових механізмів для уникнення такого необґрунтованого безстрокового процесуального примусу.

Очевидно, що для уникнення описаних наслідків необхідне прийняття доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства щодо введення механізму автоматичного закриття кримінального провадження у формі, яка дозволить відновлювати всі обмежені права учасників досудового розслідування в день, наступний за днем закінчення досудового розслідування. Більш того, момент закінчення строків досудового розслідування, рівно як прийняття слідчим або прокурором рішення про закриття провадження, має мати наслідком скасування всіх заходів забезпечення кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Бачинин В.А. Философия. Энциклопедический словарь / Бачинин В.А. – Санкт-Петербург : Лань, 2005 – 287 с.
2. Бурячок А.А. Словник української мови: в 11 томах / А.А. Бурячок, В.М. Білоноженко, А.П. Білоштан та ін. – К. : Наукова думка, 1972.– Т. 3 – С. 300.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / під ред. В.Я. Тація, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Харків : Право, 2012. 768 с.
4. Мовчан П.М. Великий тлумачний словник сучасної української мови / П.М. Мовчан, В.В. Німчук, В.Й. Клічак. – К. : Дніпро, 2009. – 1332 с.
5. Петрушенко В.П. Тлумачний словник основних філософських термінів / В.П. Петрушенко. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2009. – 264 с.
6. Философская энциклопедия / под ред. Ф.В. Константинова. – М. : Издательство «Советская энциклопедия», 1970. – 740 с.

References:

1. Bachinin, V.A. (2005). *Filosofia. Entciklopedicheskii slovar*. [Philosophy. Encyclopedic Dictionary]. Sankt-Peterburg: Lan' [in Russian].
2. Buriachok A.A., Bilonozhenko V.M., Biloshtan A.P. et al. (1972). *Slovnnyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] (Vols. 1–11). Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Tatsii, V.Ia., Kaplina, O.V. & Shylo, O.H. (Eds.). (2012). *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar* [Criminal Procedure Code of Ukraine: scientific and practical commentary]. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
4. Movchan, P.M. Nimchuk, V.V. & Klichak, V.I. (2009). *Velykyi tлумachnyi slovnnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv : Dnipro [in Ukrainian].
5. Petrusenko, V.P. (2009). *Tlumachnyi slovnnyk osnovnykh filosofskykh terminiv* [Explanatory dictionary of basic philosophical terms]. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].
6. Konstantinov, F.V. (Ed.) (1970). *Filosofskaia entciklopediia* [Philosophical Encyclopedia]. Moscow: Izdatelstvo «Sovetskaia entciklopediia» [in Russian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.64>

ELEKTRONICZNE ZARZĄDZANIE I OCHRONA PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ W ZAKRESIE ZAPEWNIENIA WYŻSZEGO WYKSZTAŁCENIA PRAWNICZEGO NA UKRAINIE

Olena Yara

*kandydat nauk prawnych, profesor,
doktorant*

Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-7245-9158

e-mail: Olena_Yara@ukr.net

Adnotacja. W artykule ujawniono treść i cechy e-zarządzania oraz ochrony prawa własności intelektualnej w zakresie zapewnienia wyższego wykształcenia prawniczego. Udowodniono, że elektroniczne zarządzanie w danej dziedzinie jest formą sprawiedliwości społecznej i zręczności uzyskania wyższego wykształcenia prawniczego, które jest nabywane

za pomocą technologii informacyjno-telekomunikacyjnych, poprzez kompleksową elektroniczną pomoc kandydatom na wyższe wykształcenie prawnicze, niezależną ocenę wiedzy studentów, szerokie zastosowanie zdalnych form nauczania i oceniania, rozwiązywanie problemów referencyjnych i kompletnych kandydatów na wyższe wykształcenie prawnicze za pomocą środków elektronicznej komunikacji zdalnej.

Słowa kluczowe: wyższe wykształcenie prawnicze, kształcenie na odległość, e-zarządzanie, zapewnienie, kandydat na wyższe wykształcenie prawnicze, wygoda, technologie informacyjno-telekomunikacyjne, niezależna ocena wiedzy, ochrona prawa własności intelektualnej, sprawiedliwość społeczna.

ELECTRONIC GOVERNANCE AND PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE FIELD OF PROVIDING HIGHER LEGAL EDUCATION IN UKRAINE

Olena Yara

Candidate of Law, Professor,

PhD student

The Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-7245-9158

e-mail: Olena_Yara@ukr.net

Abstract. The article reveals the content and features of e-government and protection of intellectual property rights in the field of higher legal education. It is proved that e-government in the analyzed area is a form of social justice and convenience of obtaining higher legal education, obtained using information and telecommunication technologies, through end-to-end electronic support of higher legal education, independent assessment of students, extensive use of distance learning and assessment, solving reference and complete problems of applicants for higher legal education through electronic distance communication.

Key words: applicant for higher legal education, convenience, distance learning, E-government, higher legal education, independent assessment of knowledge, information and telecommunication technologies, protection of intellectual property rights, social justice, software.

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ОХОРОНА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Олена Яра

кандидат юридичних наук, професор,

докторант

Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-7245-9158

e-mail: Olena_Yara@ukr.net

Анотація. У статті розкрито зміст та особливості електронного врядування та охорона права інтелектуальної власності у сфері забезпечення вищої юридичної освіти. Доведено, що електронне врядування в аналізованій сфері це форма соціальної справедливості та зручності отримання вищої юридичної освіти, що здобувається з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій, шляхом наскрізного електронного супроводу здобувачів вищої правничої освіти, незалежного оцінювання знань студентів, широкого використання дистанційних форм навчання та оцінювання, вирішення довідкових і комплексних проблем здобувачів вищої юридичної освіти через засоби електронного дистанційного спілкування.

Ключові слова: вища юридична освіта, дистанційна форма навчання, електронне врядування, забезпечення, здобувач вищої правничої освіти, зручність, інформаційно-телекомунікаційні технології, незалежне оцінювання знань, охорона права інтелектуальної власності, соціальна справедливість.

Актуальність дослідження. Навчання в епоху інформаційного суспільства є неможливим без застосування інформаційно-комунікаційних технологій, які у сукупності з різноманітними засадами та інструментами публічного адміністрування на певному етапі розвитку держави і права переростають в нову якість – електронне врядування.

Вітчизняне електронне врядування в умовах сьогодення переживає процес свого динамічного позитивного розвитку, яке знаходить своє невід’ємне щільне місце в системі вищої юридичної освіти, яка переходить на засади дистанційного навчання, незалежного електронного оцінювання знань тощо.

Огляд останніх досліджень. До проблеми адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні звертали свої наукові погляди вітчизняні вчені Є. Авер’янова, В. Бачинін, О. Бондаренко, Н. Бондарчук, І. Булик, О. Внукова, В. Галунько, О. Гладкая, О. Голік, В. Гладуш, І. Голобенко, К. Грищенко, Н. Гітун, Н. Губерська, Г. Драйден, І. Драч, В. Дейнека, О. Жерновникова, І. Зайченко, О. Зубчик, А. Іванишук, Л. Калашнікова, Коротка, М. Курко, Т. Кучера, М. Мартинов, А. Маслова, Р. Мельник, Л. Миськів,

О. Лебідь, Г. Лисенко, О. Львова, В. Пальчиков, В. Селюков, Л. Насонова, Г. Немченко, С. Немченко, Н. Пархоменко, О. Правоторова, Л. Подимова, О. Ортинський, С. Сливка, О. Скочиляс-Павлів, О. Хохленко, І. Хохлова, Т. Тараконич, І. Тикович, С. Цигульов, Ю. Шемчушенка, А. Шпак, В. Юровська, М. Фіцула, С. Яровий та ін. Проте, вони аналізовану нами проблематику безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки та більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Мета статті полягає в тому щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних поглядів на цю проблематику вчених-адміністративістів, діючого законодавства розкрити особливості електронного урядування та охорони права інтелектуальної власності у сфері забезпечення вищої юридичної освіти в Україні.

Виклад основних положень. Електронне урядування є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприятиме створенню умов для відкритого і прозорого публічного адміністрування (Мезенцев, 2015). Цей термін міжнародно визнаний, широко використовується і в Україні (Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи з питань е-урядування (2004 р.), Директива Європейського парламенту «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства» (1999 р.), Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, прийнята лідерами країн G8 (2000 р.). Упровадження Е-урядування в сферу публічного адміністрування передбачає створення якісно нових форм організації діяльності залучення громадськості до участі в управлінні державними справами з використанням мережі Інтернет та забезпечення взаємодії з громадянами через надання доступу до державних інформаційних ресурсів та можливості отримувати електронні публічні послуги, зокрема адміністративні послуги. Метою такої форми організації публічного адміністрування є досягнення відкритості та прозорості діяльності органів публічної влади, стандартів якості і доступності послуг, залучення громадян та бізнесу до участі в публічному адмініструванні за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій. Згідно з Концепцією розвитку електронного урядування в Україні (2017 р.) (Концепція розвитку електронного урядування в Україні, 2017) електронне урядування визначається як форма організації державного управління, що сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Окремо ми виділяємо категорію «Е-освіта», як форма отримання освіти, що здобувається з використанням виключно інформаційно-телекомунікаційних технологій. Одним зі складників е-освіти є дистанційне навчання (Галунько, Діхтієвський, Кузьменко, 2020).

Електронне урядування тісно пов'язане з таким явищем, як електронна демократія, як форма прямої демократії, що характеризується використанням інформаційно-комунікаційних технологій як основного засобу для колективних розумових і адміністративних процесів на всіх рівнях (починаючи з рівня місцевого самоврядування й закінчуючи міжнародним). Суть електронної демократії зводиться до використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою посилення демократичних процесів в умовах існування представницької демократії. Мета електронної демократії полягає у створенні фундаменту для участі громадськості у прийнятті державних рішень, здійсненні впливу на формування і реалізацію державної політики, вирішення питань місцевого значення, посилення прозорості та підзвітності органів влади громадянам. За допомогою електронної демократії в Україні кожна людина та громадянин буде мати можливість за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій брати участь у формуванні та реалізації державної та регіональної політики (Ємельянов, Берсан, 2016).

Електронне урядування – це новітня інтерактивна система публічного адміністрування в основі якої закладені принципи відкритості, прозорості та підзвітності і яка за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує ефективну взаємодію громадян, неурядових організацій з органами державної влади (Мезенцев, 2015).

Основною метою впровадження електронного урядування в освіті є підвищення якості освіти, зокрема вищої юридичної освіти. Елементи е-урядування у сфері освіти передбачають нові способи спілкування з студентами, нові способи надання послуг освіти та нові способи організації та надання інформації. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), Інтернету та мобільного зв'язку дає можливість трансформувати відносини між публічною адміністрацією вищих юридичних закладів та студентами по-новому, таким способом сприяючи досягненню цілей гарної освіти. Основною метою впровадження електронного урядування в освіті є підвищення якості освіти. Елементи е-урядування у сфері освіти передбачають нові способи спілкування з студентами, нові способи надання послуг вищої юридичної освіти та нові способи організації та надання інформації. Упровадження електронного урядування в освітніх правових системах дає змогу здійснювати ефективний моніторинг академічних стандартів, використовувати інформаційні та комунікаційні технології з метою покращення освіти, покращення інформації та надання послуг, заохочує до участі студентів у процесі прийняття рішень, забезпечує прозорість та ефективність управління та надання університетам нового каналу впровадження освіти (Барікова, 2016; Fry, 2001).

Електронні послуги: основною метою є поліпшення надання послуг студентам шляхом надання інтерактивних послуг. Деякими прикладами інтерактивних послуг є такі: запит на отримання документів, заяви будь-якого характеру. Зміна ролі викладачів та розроблення засобів електронного навчання сприяють потенційно гнучкішій організаційній структурі. Майбутнє навчання буде здійснюватися за допомогою технології е-навчання, яка надає викладачам чудові інструменти для навчання. Онлайн-методи дають можливість

провадити більш ефективну освіту і дають значні переваги перед традиційними методами навчання. Це стало можливим завдяки плат-формам на основі технологічної реалізації, таких як дошки оголошень, віртуальні лекції та електронні бібліотеки. У середовищі е-навчання викладачі можуть запропонувати постійну освітню підтримку, оскільки студенти можуть спілкуватися з одногрупниками та викладачами, відвідувати веб-сайти та переглядати навчальні матеріали незалежно від їхнього часу та місця розташування. Елементи е-урядування забезпечили електронну інформаційну інфраструктуру для спрощення надання послуг, зменшення дублювання та підвищення рівня та швидкості обслуговування за нижчою ціною. Це дає змогу створювати та обмінюватися інформацією в електронному вигляді між різними відділами закладу освіти. Тобто інформація, що знята один раз, може бути спільно використана всіма авторизованими користувачами. Це дає змогу уникнути ручної транскрипції та повторного введення тієї самої інформації неодноразово, коли студент звертається до нового відділу університету для деяких послуг (Scott, 2000; Dubey, Ahmad, 2016; Косарєв та ін., 2019).

Успішними кроками електронного урядування у сферу вищої юридичної освіти в Україні є: по-перше, створення «Єдиної державної електронної бази з питань освіти» – ЄДЕБО, яке забезпечує супроводження здобувача вищої юридичної освіти від подачі документів в приймальну комісію вищого юридичного закладу освіти до отримання диплому державного звання, та збереження її після відрахування; по-друге, утвердження зовнішнього незалежного тестування, як невід'ємного елементу, забезпечення справедливості та прозорості вищої юридичної освіти, що здійснюється в електронній формі, шляхом електронного шифрування та електронних чинних оцінки рівня якості знань; по-третє, забезпечення дистанційного навчання, як самого викладення навчального матеріалу так й оцінки знань здобувачів вищої правничої освіти; по-четверте, забезпечення електронного спілкування здобувачів вищої правничої освіти з викладачами та органами публічного контролю вищих юридичних закладів.

Усе вище викладене дає можливість створювати наступні узагальнення щодо електронного урядування та охорона права інтелектуальної власності у сфері забезпечення вищої юридичної освіти в Україні:

- електронне урядування є провідним комплексним інструментом публічного адміністрування у сфері вищої юридичної освіти;

- електронне урядування у сфері вищої юридичної освіти нерозривно пов'язане із прямою формою демократії та забезпечення справедливості щодо реалізації здобувачами вищої правничої освіти можливостей стосовно вступу на навчання, продовження навчання на вищому освітньо-кваліфікаційному рівнях та працевлаштування;

- метою електронного урядування у сфері вищої юридичної освіти є досягнення високого рівня справедливості відкритості та прозорості діяльності у діяльності науково-педагогічних працівників, інших представників, які забезпечують навчальний і виховний процеси, публічної адміністрації Вищів, неупередженої оцінки якості знань, умінь та практичних навиків студентів, забезпечення стандартів вищої правничої освіти, залучення до цього процесу суб'єктів громадянського суспільства;

- успішно реалізованими способами електронного урядування у сферу вищої юридичної освіти в Україні створення – Єдиної державної електронної бази з питань освіти – (ЄДЕБО), утвердження ЗНО, як невід'ємного елементу навчального процесу; забезпечення студентів доступними і зручними засобами дистанційного навчання та оцінювання; забезпечення електронного спілкування здобувачів вищої правничої освіти з науково-педагогічними працівниками викладачами та різноманітною публічною адміністрацією;

- електронне урядування у сфері вищої юридичної освіти це новітня інтерактивна система публічного адміністрування в умовах інформаційного суспільства, вільного розміщення і обміну інформацією, технологіями, методиками та навиками, при умові дотримання права інтелектуальної власності.

Аналізуючи останнє узагальнення, треба відзначити, що такий чинник вищої освіти, як забезпечення права інтелектуальної власності при здійсненні навчального процесу у звичайній чи дистанційній формі є надзвичайно актуальним для нашого суспільства. Адже повага та захист до права інтелектуальної власності є відносно новим вітчизняного менталітету явищем. Хоча наявні рівні доктринальних розробок (Яра, 2012).

Наприклад, як доводять А. Агейчева та С. Мангура, що широке використання онлайн-курсів потребує відповіді на питання щодо права власності на матеріали курсу і збільшує напруженість у відносинах між викладачами та університетами, що стосуються прав і обов'язків, пов'язаних з онлайн-курсами. Електронні засоби захищені від піратства, але це ніяк не стосується інформації, яка розміщується в Інтернеті. Адже ця інформація, особливо та, що стосується науки, освіти, відноситься до інтелектуальної власності. Нині переважна більшість курсів дистанційного навчання закриті, тобто показані тільки демоверсії, за якими часом неможливо судити про їх якість. Відкриті курси, статті, книги відверто використовуються без жодних посилань. Швидкого вирішення цієї проблеми не існує, але це необхідно, бо від цього прямо залежить поширення навчально-освітньої інформації у світовому мережевому просторі, якість створюваних і використовуваних освітніх продуктів (Агейчева, Мангура, 2016).

Нормативне забезпечення у сфері захисту права інтелектуальної власності у сфері освіти слушно розкрив А. Шпак, який доводить що особливе місце серед усіх нормативно-правових актів України, які врегульовують питання охорони права інтелектуальної власності у сфері освіти, відіграє Конституція України, яка має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії. Так, відповідно до ст. 41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Крім того, ст. 54 Конституції України проголошує, що громадянам гарантується свобода

літературної, художньої, наукової й технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. У свою чергу, держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, які становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, що опинилися поза її межами. На його погляд, особливу увагу слід звернути на норми Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України, оскільки в останніх закріплено положення, пов'язані із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. Так, у ЦК України положення про право інтелектуальної власності викладено у Книзі четвертій «Право інтелектуальної власності», главі 75 «Розпорядження правами інтелектуальної власності» та главі 76 «Комерційна концесія». У ГК України закріплено особливості регулювання майнових відносин у господарській діяльності щодо використання прав інтелектуальної власності, які викладено у главі 16 «Використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності». Що стосується інших законодавчих актів з питань охорони права інтелектуальної власності, то на сьогодні їх кількість є достатньо високою. Як приклади можна назвати закони України: «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем». Норми, що регулюють відносини у сфері права інтелектуальної власності, містяться також в інших законах, наприклад, «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій» тощо (Шпак, 2014).

Висновки: в цілому треба зазначити що захист права інтелектуальної власності при здійсненні навчально-виховного процесу у сфері вищої юридичної освіти охоплюється наступними чинниками: глобального захисту права на комп'ютерні програми; недопущення академічної плагіату та академічної не доброчесності як різновиду захисту права інтелектуальної є власності; дотримання права інтелектуальної власності на підручники та інші наукові й навчальні видання; користування при здійсненні навчального процесу виключно ліцензованим, або вільним (Free Software) програмним забезпеченням.

Отже, електронна юридична освіта це форма соціальної справедливості та зручності отримання вищої юридичної освіти, що здобувається з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій, шляхом наскрізного електронного супроводу здобувачів вищої правничої освіти, незалежного оцінювання знань студентів та визначення та цій основі подальших можливостей щодо продовження навчання на вищому освітньо-кваліфікаційному рівнях чи працевлаштування; широкого використання дистанційних форм навчання та оцінювання знань; вирішення довідкових і комплексних проблем здобувача вищої юридичної освіти через засоби електронного дистанційного спілкування із публічною адміністрацією Вищів та контролюючих їх публічних органів.

Список використаних джерел:

1. Агейчева А. Захист інтелектуальної власності в системі дистанційної освіти / А. Агейчева, С. Мангура // Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип.1. – Бердянськ: ФО-П Ткачук О.В., 2016. – С. 1–10.
2. Барікова А. Електронна держава: нова ефективність урядування: монографія / А. Барікова. – Київ: «Юрінком Інтер», 2016. – 224 с.
3. Галунько В. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. – 3-є видання. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 584 с.
4. Ємельянов В. Проблеми та перспективи розвитку електронного урядування в Україні / Ємельянов В., Берсан С. // Наукові праці. Державне управління. – 2016. – Вип. 269. Т. 281. – С. 11–17.
5. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. Затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>
6. Косарев Т. Забезпечення системи освіти елементами електронного урядування / Т. Косарев, І. Лазебна, Пасик-Косарева Н. // Публічне управління і адміністрування в Україні. – 2019. – Випуск 10. – С. 65–69.
7. Мезенцев А. Електронне урядування, електронна демократія – підходи до визначень / А. Мезенцев // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 1 (48). – С. 64–69.
8. Шпак А. Правові засади охорони права інтелектуальної власності / А. Шпак // Право і безпека. – 2014. – № 4 (55). – С. 230–233.
9. Яра О. Юридична природа права інтелектуальної власності та її зв'язок з кримінальним правом / О. Яра // Вісник НУБіП України. – 2012. – Вип. 173. ч. 2. – С. 360–366.
10. Dubey, R. & Dr. Ahmad, E. (2016). E-Governance in Education – New Horizons. *International Journal of Science and Research, Vol. 5, No 9*, 300–302.
11. Fry, K. (2001). E-Learning Markets and Providers: some issues and prospects. *Training and Education*, 4. 233–239.
12. Scott, T. (2000). The Wired Campus. *Business Weekly*, 1. 102.

References:

1. Aheicheva, A. & Manhura, S. (2016). Zakhyst intelektualnoi vlasnosti v systemi dystantsiinoi osvity [Protection of intellectual property in the system of distance education.]. *Pedahohichni nauky: zb. nauk. pr. Vyp. I. – Pedagogical sciences: collection of scientific works. Issue 1* (pp. 1–10) Berdiansk: FO-P Tkachuk O.V. [in Ukrainian].
2. Barikova, A. (2016). *Elektronna derzhava: nova efektyvnist uriaduvannia: monohrafiia [E-government: new efficiency of government: monograph]*. Kyiv: «Iurinkom Inter» [in Ukrainian].
3. Halunko V., Dikhtiievskyi P., Kuzmenko O. Et al. (2020). *Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyi kurs: pidruchnyk [Administrative law of Ukraine. Full course: textbook]*. (3rd ed., rev.). Kherson: OLDI-PLiuS [in Ukrainian].
4. Yemeljanov, V. & Bersan, Ye. (2016). Problemy ta perspektyvy rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini [Problems and prospects of e-government development in Ukraine] *Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia – Scientific works. Governance*, 269, Vol. 281, 11–17 [in Ukrainian].
5. Kontsepsiia rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini. Zatverdzheno Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 veresnia 2017 r. № 649 [The concept of e-government development in Ukraine]. rada.gov.ua Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
6. Kosariev, T., Lazebna, I. & Pasyk-Kosarieva, N. (2019). Zabezpechennia systemy osvity elementamy elektronnoho uriaduvannia [Providing the education system with elements of e-government]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini – Public administration in Ukraine*, 10, 65–69. [in Ukrainian].
7. Mieziensev, A. (2015). Elektronne uriaduvannia, elektronna demokratiia – pidkhody do vyznachen [E-government, e-democracy - approaches to definitions]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 1 (48), 64–69 [in Ukrainian].
8. Shpak, A. (2014). Pravovi zasady okhorony prava intelektualnoi vlasnosti [Legal principles of protection of intellectual property rights]. *Pravo i bezpeka – Law and security*, 4 (55), 230–233 [in Ukrainian].
9. Yara, O. (2012). Yurydychna pryroda prava intelektualnoi vlasnosti ta yii zviazok z kryminalnym pravo [The legal nature of intellectual property law and its relationship to criminal law]. *Visnyk NUBiP Ukrainy – Bulletin of NULES of Ukraine*, 173, p. 2, 360–366 [in Ukrainian].
10. Dubey, R. & Dr. Ahmad, E. (2016). E-Governance in Education – New Horizons. *International Journal of Science and Research*, Vol. 5, No 9, 300–302 [in English].
11. Fry, K. (2001). E-Learning Markets and Providers: some issues and prospects. *Training and Education*, 4, 233–239 [in English].
12. Scott, T. (2000). The Wired Campus. *Business Weekly*, 1. 102 [in English].